

G A V S S
S Y M M A T I O
Q V A R Y M D A M
S E R I E R U M
N. 1² T. 1

NAZIONALE

BIBLIOTECA

B. Prov.
Miscellanea

C
40
280

VITTORIO EM. III

NAPOLI

BIBLIOTECA PROVINCIALE

mis - b. no. 280

Armadio XXVII

Num.° d'ordine *053 13437*

Palchetto

S V M M A T I O
Q V A R V M D A M S E R I E R V M
S I N G V L A R I V M

A V C T O R E
C A R O L O F R I D E R I C O G A V S S .

EXHIBITA SOCIETATI
D. XXIV. AVGUST. MDCCCXVIII

I.

Inter veritates insigniores, ad quas theoria diuisionis circuli aditum aperuit, locum haud vltimum sibi vindicat summatio in Disquisit. Arithmet. p. 636 proposita, non modo propter elegantiam suam peculiarem, miramque foecunditatem, quam fusius exponendi occasionem posthac dabit alia disquisitio, sed ideo quoque, quod eius demonstratio rigorosa atque completa difficultatibus haud vulgaribus premitur. Quae sane eo minus expectari debuissent, quum non tam in ipsum theorema cadant, quam potius in aliquam theorematiss limitationem, qua neglecta demonstratio statim in promptu est, facillimeque e theoria in opere isto explicata deriuatur. Theorema illic exhibitum est in forma sequente. Supponendo n esse numerum primum, denotandoque indefinite omnia residua quadratica ipsius n inter limites 1 et $n-1$ incl. sita per a , omniaque non residua inter eosdem limites iacentia per b , denique per ω arcum $\frac{360^\circ}{n}$, et per k integrum determinatum quemcunque per n non diuisibilem, erit

C. F. Gauss Summ. quarumd. ser. Tom. I.

A

I. pro

I. pro valore ipsius n , qui est formae $4m+1$,

$$\Sigma \cos ak\omega = -\frac{1}{2} \pm \frac{1}{2}\sqrt{n}$$

$$\Sigma \cos bk\omega = -\frac{1}{2} \mp \frac{1}{2}\sqrt{n}, \text{ adeoque}$$

$$\Sigma \cos ak\omega - \Sigma \cos bk\omega = \pm \sqrt{n}$$

$$\Sigma \sin ak\omega = 0$$

$$\Sigma \sin bk\omega = 0$$

II. pro valore ipsius n , qui est formae $4m+3$,

$$\Sigma \cos ak\omega = -\frac{1}{2}$$

$$\Sigma \cos bk\omega = -\frac{1}{2}$$

$$\Sigma \sin ak\omega = \pm \frac{1}{2}\sqrt{n}$$

$$\Sigma \sin bk\omega = \mp \frac{1}{2}\sqrt{n}$$

$$\Sigma \sin ak\omega - \Sigma \sin bk\omega = \pm \sqrt{n}$$

Hae summationes l. c. omni rigore demonstratae sunt, neque alia difficultas hic remanet nisi in determinatione *signi* quantitati radicali praefigendi. Nullo quidem negotio ostendi potest, hoc signum eatenus a numero k pendere, quod semper pro cunctis valoribus ipsius k , qui sint residua quadratica ipsius n , signum *idem* valere debeat, et contra signum huic oppositum pro omnibus valoribus ipsius k , qui sint non-residua quadratica ipsius n . Hinc totum negotium in valore $k=1$ versabitur, patetque, quam primum signum pro hoc valore valens innotuerit, pro omnibus quoque reliquis valoribus ipsius k signa statim in promptu fore. Verum enim vero in hac ipsa quaestione, quae primo aspectu inter faciliores referenda videtur, in difficultates improvisas incidimus, methodusque, qua ducente sine impedimentis hucusque progressi eramus, auxilium viterius prorsus denegat.

2.

Haud abs re erit, antequam viterius progrediamur, quaedam exempla summationis nostrae per calculum numericum enouiisse: huic vero quasdam observationes generales praemittere conueniet.

I. Si

I. Si in casu eo, vbi n est numerus primus formae $4m+1$, omnia residua quadratica ipsius n inter 1 et $\frac{1}{2}(n-1)$ incl. iacentia indefinite per a' exhibentur, omniaque non-residua inter eosdem limites per b' , constat, omnes $n-a'$ inter ipsos a , omnesque $n-b'$ inter b comprehensos fore: quamobrem quum omnes a' , b' , $n-a'$, $n-b'$ manifesto totum complexum numerorum $1, 2, 3, \dots, n-1$ expleant, omnes a' cum omnibus $n-a'$ iuncti omnes a complectentur, et perinde omnes b' cum omnibus $n-b'$ iuncti omnes b comprehendent. Hinc erit

$$\sum \cos ak\omega = \sum \cos a'k\omega + \sum \cos(n-a')k\omega$$

$$\sum \cos bk\omega = \sum \cos b'k\omega + \sum \cos(n-b')k\omega$$

$$\sum \sin ak\omega = \sum \sin a'k\omega + \sum \sin(n-a')k\omega$$

$$\sum \sin bk\omega = \sum \sin b'k\omega + \sum \sin(n-b')k\omega$$

Iam quum habeatur $\cos(n-a')k\omega = \cos a'k\omega$, $\cos(n-b')k\omega = \cos b'k\omega$, $\sin(n-a')k\omega = -\sin a'k\omega$, $\sin(n-b')k\omega = -\sin b'k\omega$, patet sponte fieri

$$\sum \sin ak\omega = \sum \sin a'k\omega - \sum \sin a'k\omega = 0$$

$$\sum \sin bk\omega = \sum \sin b'k\omega - \sum \sin b'k\omega = 0$$

Summatio cosinuum vero hanc formam assumit

$$\sum \cos ak\omega = 2 \sum \cos a'k\omega$$

$$\sum \cos bk\omega = 2 \sum \cos b'k\omega$$

vnde fieri debet

$$1 + 4 \sum \cos a'k\omega = \pm \sqrt{n}$$

$$1 + 4 \sum \cos b'k\omega = \mp \sqrt{n}$$

$$2 \sum \cos a'k\omega - 2 \sum \cos b'k\omega = \pm \sqrt{n}$$

II. In casu eo, vbi n est formae $4m+3$, complementum cuiusvis residui a ad n erit non-residuum, complementumque cuiusvis b erit residuum; quocirca omnes $n-a$ conuenient cum omnibus b , omnesque $n-b$ cum omnibus a . Hinc colligitur

$$\sum \cos ak\omega = \sum \cos(n-b)k\omega = \sum \cos bk\omega$$

A 2

quare

quare quum omnes a et b iuncti omnes numeros $1, 2, 3, \dots, n-1$ expleant, adeoque fiat $\sum \cos ak\omega + \sum \cos bk\omega = \cos k\omega + \cos 2k\omega + \cos 3k\omega + \text{etc.} + \cos nk\omega = -1$, summationes

$$\sum \cos ak\omega = -\frac{1}{2}$$

$$\sum \cos bk\omega = -\frac{1}{2}$$

sponte sunt obviae. Perinde erit

$$\sum \sin ak\omega = \sum \sin (n-b)k\omega = -\sum \sin bk\omega$$

unde patet, quomodo summationum

$$2 \sum \sin ak\omega = \pm \sqrt{n}$$

$$2 \sum \sin bk\omega = \pm \sqrt{n}$$

altera ab altera pendeat.

3.

Ecce iam computum numericum pro aliquot exemplis:

I. Pro $n=5$ adest valor vnus ipsius a' , puta $a'=1$, valor- que vnus ipsius b' , puta $b'=2$; est autem

$$\cos \omega = +0,3090169944 \quad \cos 2\omega = -0,8090169944$$

adeoque $1 + 4 \cos \omega = +\sqrt{5}$, $1 + 4 \cos 2\omega = -\sqrt{5}$.

II. Pro $n=13$ adfunt tres valores ipsius a' , puta $1, 3, 4$, totidemque valores ipsius b' , puta $2, 5, 6$, unde computamus

$$\cos \omega = +0,8854560257 \quad \cos 2\omega = +0,5680647467$$

$$\cos 3\omega = +0,1205366803 \quad \cos 5\omega = -0,7485107482$$

$$\cos 4\omega = -0,3146048870 \quad \cos 6\omega = -0,2709418174$$

$$\text{Summa} = +0,6513878190 \quad \text{Summa} = -1,1513878190$$

Hinc $1 + 4 \sum \cos a'\omega = +\sqrt{13}$, $1 + 4 \sum \cos b'\omega = -\sqrt{13}$.

III. Pro $n=17$ habemus quatuor valores ipsius a' , puta $1, 2, 4, 8$, totidemque valores ipsius b' , puta $3, 5, 6, 7$. Hinc computantur cosinus

cos

$$\cos \omega = + 0,9324722294$$

$$\cos 2 \omega = + 0,7390089172$$

$$\cos 4 \omega = + 0,0922683595$$

$$\cos 8 \omega = - 0,9829730997$$

$$\text{Summa} = + 0,7807764064$$

$$\cos 3 \omega = + 0,4457383558$$

$$\cos 5 \omega = - 0,2736629901$$

$$\cos 6 \omega = - 0,6026346364$$

$$\cos 7 \omega = - 0,8502171357$$

$$\text{Summa} = - 1,2807764065$$

$$\text{Hinc } 1 + 4 \Sigma \cos a' \omega = + \sqrt{17}, \quad 1 + 4 \Sigma \cos b' \omega = - \sqrt{17}.$$

IV. Pro $n=3$ adest valor vnicus ipsius a , puta $a=1$, cui respondet

$$\sin \omega = + 0,8660254038$$

$$\text{Hinc } 2 \sin \omega = + \sqrt{3}.$$

V. Pro $n=7$ adfunt valores tres ipsius a , puta 1, 2, 4: hinc habentur sinus

$$\sin \omega = + 0,7818314825$$

$$\sin 2 \omega = + 0,9749279122$$

$$\sin 4 \omega = - 0,4338837391$$

$$\text{Summa} = + 1,3228756556, \text{ adeoque } 2 \Sigma \sin a \omega = + \sqrt{7}.$$

VI. Pro $n=11$ valores ipsius a sunt 1, 3, 4, 5, 9, quibus respondent sinus

$$\sin \omega = + 0,5406408175$$

$$\sin 3 \omega = + 0,9898214419$$

$$\sin 4 \omega = + 0,7557495744$$

$$\sin 5 \omega = + 0,2817325568$$

$$\sin 9 \omega = - 0,9096319954$$

$$\text{Summa} = + 1,6583123952, \text{ et proin } 2 \Sigma \sin a \omega = + \sqrt{11}.$$

VII. Pro $n=19$ valores ipsius a sunt 1, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 16, 17, quibus respondent sinus

sin

$$\sin \omega = + 0,3246994691$$

$$\sin 4\omega = + 0,9694002659$$

$$\sin 5\omega = + 0,9965844930$$

$$\sin 6\omega = + 0,9157733267$$

$$\sin 7\omega = + 0,7357239107$$

$$\sin 9\omega = + 0,1645945903$$

$$\sin 11\omega = - 0,4759473930$$

$$\sin 16\omega = - 0,8371664783$$

$$\sin 17\omega = - 0,6142127127$$

$$\text{Summa} = + 2,1794494718, \text{ adeoque } 2 \Sigma \sin \omega = + \sqrt{19}.$$

4.

In omnibus hisce exemplis quantitas radicalis signum positivum obtinet, idemque facile pro valoribus maioribus $n=23$, $n=29$ etc. confirmatur, vnde fortis iam probabilitas oritur, hoc generaliter perinde se habere. Sed demonstratio huius phaenomeni e principiis l. c. expositis peti nequit, plenissimoque iure altioris indaginis aestimanda est. Propositum itaque huius commentationis eo tendit, vt demonstrationem rigorosam huius elegantissimi theorematis, per plures annos olim variis modis incaſſum tentatam, tandemque per considerationes singulares satisque subtiles feliciter perfectam in medium proferamus, simulque theorema ipsum salua seu potius aucta elegantia sua ad longe maiorem generalitatem euehamus. Coronidis denique loco nexum mirabilem artificissimum inter hanc summationem aliudque theorema arithmeticum grauissimum docebimus. Speramus, hasce disquisitiones non modo per se geometris gratas fore, sed methodos quoque, per quas haec omnia efficere licuit, quaeque in aliis quoque occasionibus utiles esse poterunt, ipsorum attentione dignas visum iri.

§.

Petita est demonstratio nostra e consideratione generis singularis progressionum, quarum termini pendent ab expressionibus talibus

$$\frac{(1-x^m)(1-x^{m-1})(1-x^{m-2})\dots(1-x^{m-\mu+1})}{(1-x)(1-xx)(1-x^3)\dots(1-x^\mu)}$$

Breuitatis causa talem fractionem per (m, μ) denotabimus, et primo quasdam observationes generales circa huiusmodi functiones praemitemus.

I. Quoties m est integer positivus minor quam μ , functio (m, μ) manifesto evanescit, numeratore factorem $1-x^0$ implicante. Pro $m=\mu$, factores in numeratore identici erunt ordine inverso cum factoribus in denominatore, unde erit $(\mu, \mu)=1$; denique pro casu eo, ubi m est integer positivus maior quam μ , habentur formulae

$$(\mu+1, \mu) = \frac{1-x^{\mu+1}}{1-x} = (\mu+1, 1)$$

$$(\mu+2, \mu) = \frac{(1-x^{\mu+2})(1-x^{\mu+1})}{(1-x)(1-xx)} = (\mu+2, 2)$$

$$(\mu+3, \mu) = \frac{(1-x^{\mu+3})(1-x^{\mu+2})(1-x^{\mu+1})}{(1-x)(1-xx)(1-x^3)} = (\mu+3, 3)$$

etc. siue generaliter

$$(m, \mu) = (m, m-\mu)$$

II. Porro facile confirmatur, haberi generaliter

$$(m, \mu+1) = (m-1, \mu+1) + x^{m-\mu-1} (m-1, \mu)$$

quamobrem, quum perinde sit

$$(m-1, \mu+1) = (m-2, \mu+1) + x^{m-\mu-2} (m-2, \mu)$$

$$(m-2, \mu+1) = (m-3, \mu+1) + x^{m-\mu-3} (m-3, \mu)$$

$$(m-3, \mu+1) = (m-4, \mu+1) + x^{m-\mu-4} (m-4, \mu) \text{ etc.,}$$

quae

quae series continuari poterit vsque ad

$$\begin{aligned}(\mu + 2, \mu + 1) &= (\mu + 1, \mu + 1) + x(\mu + 1, \mu) \\ &= (\mu, \mu) + x(\mu + 1, \mu)\end{aligned}$$

siquidem m est integer positivus maior quam $\mu + 1$, erit

$$\begin{aligned}(m, \mu + 1) &= (\mu, \mu) + x(\mu + 1, \mu) + xx(\mu + 2, \mu) + x^2(\mu + 3, \mu) + \text{etc.} \\ &\quad + x^{m-\mu-1}(m-1, \mu)\end{aligned}$$

Hinc patet, si pro aliquo valore determinato ipsius μ quavis functio (m, μ) integra sit, existente m integro positivo, etiam quamvis functionem $(m, \mu + 1)$ integram euadere debere. Quare quum suppositio illa pro $\mu = 1$ locum habeat, eadem etiam pro $\mu = 2$ valebit, atque hinc etiam pro $\mu = 3$ etc., i. e. generaliter pro valore quocunque integro positivo ipsius m erit (m, μ) functio integra, siue productum

$$(1-x_m)(1-x_{m-1})(1-x_{m-2})\dots(1-x_{m-\mu+1}) \text{ diuisibile per } (1-x)(1-x^2)(1-x^3)\dots(1-x^\mu)$$

6.

Duas iam progressionem considerabimus, quae ambae ad scopum nostrum ducere possunt. Progressio prima haec est

$$1 - \frac{1-x^m}{1-x} + \frac{(1-x^m)(1-x^{m-1})}{(1-x)(1-xx)} - \frac{(1-x^m)(1-x^{m-1})(1-x^{m-2})}{(1-x)(1-xx)(1-x^3)} + \text{etc.}$$

siue

$$1 - (m, 1) + (m, 2) - (m, 3) + (m, 4) - \text{etc.}$$

quam breuitatis causâ per $f(x, m)$ denotabimus. Primo statim obuium est, quoties m sit numerus integer positivus, hanc seriem post terminum suum $m + 1^{\text{um}}$ (qui sit $= 0$) abrumpi, adeoque in hoc casu summam fieri debere functionem finitam integram ipsius x . Porro per art. 5. II. patet, generaliter pro valore quocunque ipsius m haberi

$$1 = 1$$

$$1 = 1$$

$$-(m, 1) = -(m-1, 1) - x^{m-1}$$

$$+(m, 2) = +(m-1, 2) + x^{m-2} (m-1, 1)$$

$$-(m, 3) = -(m-1, 3) - x^{m-3} (m-1, 2) \text{ etc.}$$

adeoque

$$f(x, m) = 1 - x^{m-1} - (1 - x^{m-2}) (m-1, 1) + (1 - x^{m-3}) (m-1, 2) \\ - (1 - x^{m-4}) (m-1, 3) + \text{etc.}$$

Sed manifesto fit

$$(1 - x^{m-2}) (m-1, 1) = (1 - x^{m-1}) (m-2, 1)$$

$$(1 - x^{m-3}) (m-1, 2) = (1 - x^{m-1}) (m-2, 2)$$

$$(1 - x^{m-4}) (m-1, 3) = (1 - x^{m-1}) (m-2, 3) \text{ etc.}$$

vnde deducimus aequationem

$$f(x, m) = (1 - x^{m-1}) f(x, m-2) \dots \dots \dots [1]$$

7.

Quum pro $m=0$ fiat $f(x, m)=1$, per formulam modo inventam erit

$$f(x, 2) = 1 - x$$

$$f(x, 4) = (1 - x) (1 - x^3)$$

$$f(x, 6) = (1 - x) (1 - x^3) (1 - x^5)$$

$$f(x, 8) = (1 - x) (1 - x^3) (1 - x^5) (1 - x^7) \text{ etc.}$$

siue generaliter pro valore quocunque pari ipsius m

$$f(x, m) = (1 - x) (1 - x^3) (1 - x^5) \dots (1 - x^{m-1}) \dots \dots [2]$$

Contra quum pro $m=1$ fiat $f(x, m)=0$, erit etiam

$$f(x, 3) = 0$$

$$f(x, 5) = 0$$

$$f(x, 7) = 0 \text{ etc.}$$

siue generaliter pro valore quocunque impari ipsius m

$$f(x, m) = 0$$

Ceterum summatio posterior iam inde deriuari potuisset, quod in progressionem

$1 - (m, 1) + (m, 2) - (m, 3) + \text{etc.} + (m, m-1) - (m, m)$
terminus ultimus primum destruit, penultimus secundum etc.

8.

Ad scopum quidem nostrum sufficit casus is, ubi m est integer positius impar: sed propter rei singularitatem etiam de casibus iis ubi m vel fractus vel negatiuus est pauca adiecisse haud poenitebit. Manifesto tunc series nostra haud amplius abruptetur, sed in infinitum excurrer, facileque insuper perspicitur, diuergentem eam fieri, quoties ipsi x valor minor quam 1 tribuatur, quapropter ipsius summatio ad valores ipsius x qui sint maiores quam 1 restringi debeat.

Per formulam [1] art. 6. habemus

$$f(x, -2) = \frac{1}{1 - \frac{1}{x}}$$

$$f(x, -4) = \frac{1}{1 - \frac{1}{x}} \cdot \frac{1}{1 - \frac{1}{x^3}}$$

$$f(x, -6) = \frac{1}{1 - \frac{1}{x}} \cdot \frac{1}{1 - \frac{1}{x^3}} \cdot \frac{1}{1 - \frac{1}{x^5}} \text{ etc.}$$

ita ut valor functionis $f(x, m)$ etiam pro valore negatiuo integro pari ipsius m in terminis finitis assignabilis sit. Pro reliquis vero valoribus ipsius m functionem $f(x, m)$ in *productum infinitum* sequenti modo convertemus.

Crescente m in valorem negatiuum *infinitum*, functio $f(x, m)$ transit in

$$1 + \frac{1}{x-1} + \frac{1}{x-1} \cdot \frac{1}{xx-1} + \frac{1}{x-1} \cdot \frac{1}{xx-1} \cdot \frac{1}{x^3-1} + \text{etc.}$$

Haec

Haec itaque series aequalis est producto infinito

$$\frac{1}{1-\frac{1}{x}} \cdot \frac{1}{1-\frac{1}{x^3}} \cdot \frac{1}{1-\frac{1}{x^5}} \cdot \frac{1}{1-\frac{1}{x^7}} \text{ etc. in infin.}$$

Porro quum generaliter sit

$$f(x, m) = f(x, m-2\lambda) \cdot (1-x^{m-1})(1-x^{m-3})(1-x^{m-5}) \dots (1-x^{m-2\lambda+1})$$

erit

$$f(x, m) = f(x, -\infty) \cdot (1-x^{m-1})(1-x^{m-3})(1-x^{m-5}) \text{ etc. in infin.}$$

$$= \frac{1-x^{m-1}}{1-x^{-1}} \cdot \frac{1-x^{m-3}}{1-x^{-3}} \cdot \frac{1-x^{m-5}}{1-x^{-5}} \cdot \frac{1-x^{m-7}}{1-x^{-7}} \text{ etc. in infin.}$$

quos factores tandem continuo magis ad unitatem convergere palam est.

Attentionem peculiarem meretur casus $m = -1$, vbi sit

$$f(x, -1) = 1 + x^{-1} + x^{-3} + x^{-5} + x^{-7} + \text{etc.}$$

Haec itaque series aequatur producto infinito

$$\frac{1-x^{-2}}{1-x^{-1}} \cdot \frac{1-x^{-4}}{1-x^{-3}} \cdot \frac{1-x^{-6}}{1-x^{-5}} \text{ etc.}$$

sive scribendo x pro x^{-1} , erit

$$1 + x + x^3 + x^5 + \text{etc.} = \frac{1-xx}{1-x} \cdot \frac{1-x^4}{1-x^3} \cdot \frac{1-x^6}{1-x^5} \cdot \frac{1-x^8}{1-x^7} \text{ etc.}$$

Haec aequalitas inter duas expressiones abstrusiores, ad quas alia occasione reueniemus, valde sane est memorabilis.

9.

Secundo loco considerabimus progressionem hancce

$$1 + x^{\frac{1}{2}} \frac{1-x^m}{1-x} + x \frac{(1-x^m)(1-x^{m-1})}{(1-x)(1-xx)} + x^{\frac{3}{2}} \frac{(1-x^m)(1-x^{m-1})(1-x^{m-2})}{(1-x)(1-xx)(1-x^3)} \\ \text{etc., sive}$$

$$1 + x^{\frac{1}{2}}(m, 1) + x(m, 2) + x^{\frac{3}{2}}(m, 3) + xx(m, 4) \text{ etc.}$$

quam per $F(x, m)$ denotabimus. Restrinximus hanc disquisitionem ad casum eum, vbi m est integer positivus, ita vt haec quoque

series semper abruptatur cum termino $m + 1^{10}$, qui est $x^{\frac{1}{2}m}(m, n)$.
 Quum sit $(m, m) = 1$, $(m, m-1) = (m, 1)$, $(m, m-2) = (m, 2)$ etc.,
 progressio ita quoque exhiberi poterit:

$$F(x, m) = x^{\frac{1}{2}m} + x^{\frac{1}{2}m-1}(m, 1) + x^{\frac{1}{2}m-2}(m, 2) + x^{\frac{1}{2}m-3}(m, 3) + \text{etc.}$$

Hinc fit

$$(1 + x^{\frac{1}{2}m + \frac{1}{2}}) F(x, m) = 1 + x^{\frac{1}{2}}(m, 1) + x(m, 2) + x^{\frac{3}{2}}(m, 3) + \text{etc.} \\ + x^{\frac{5}{2}}x^m + x \cdot x^{m-1}(m+1) + x^{\frac{3}{2}}x^{m-2}(m+2) + \text{etc.}$$

Quare quum habeatur (art. §. II.)

$$(m, 1) + x^m = (m+1, 1)$$

$$(m, 2) + x^{m-1}(m, 1) = (m+1, 2)$$

$$(m, 3) + x^{m-2}(m, 2) = (m+1, 3) \text{ etc.,}$$

prouenit

$$(1 + x^{\frac{1}{2}m + \frac{1}{2}}) F(x, m) = F(x, m+1) \dots \dots \dots [3]$$

Sed fit $F(x, 0) = 1$: quamobrem erit

$$F(x, 1) = 1 + x^{\frac{1}{2}}$$

$$F(x, 2) = (1 + x^{\frac{1}{2}})(1 + x)$$

$$F(x, 3) = (1 + x^{\frac{1}{2}})(1 + x)(1 + x^{\frac{3}{2}}) \text{ etc.,}$$

siue generaliter

$$F(x, m) = (1 + x^{\frac{1}{2}})(1 + x)(1 + x^{\frac{3}{2}}) \dots (1 + x^{\frac{1}{2}m}) \dots \dots [4]$$

10.

Praemissis hisce disquisitionibus praeliminaribus iam propius
 ad propositum nostrum accedamus. Quum pro valore primo ipsius n
 quadrata 1, 4, 9 .... $(\frac{1}{2}(n-1))^2$ omnia inter se incongrua sint
 secundum modulum n , patet, illorum residua minima secundum
 hunc modulum cum numeris a identica esse debere, adeoque
 $\Sigma \cos ak\omega = \cos k\omega + \cos 4k\omega + \cos 9k\omega + \text{etc.} + \cos (\frac{1}{2}(n-1))^2 k\omega$
 $\Sigma \sin ak\omega = \sin k\omega + \sin 4k\omega + \sin 9k\omega + \text{etc.} + \sin (\frac{1}{2}(n-1))^2 k\omega$

Perinde

Perinde quum eadem quadrata $1, 4, 9 \dots (\frac{1}{2}(n-1))^2$ ordine in-
 verso congrua sint his $(\frac{1}{2}(n+1))^2, (\frac{1}{2}(n+3))^2, (\frac{1}{2}(n+5))^2 \dots$
 $(n-1)^2$, etiam erit

$$\Sigma \cos ak\omega = \cos(\frac{1}{2}(n+1))^2 k\omega + \cos(\frac{1}{2}(n+3))^2 k\omega + \text{etc.} + \cos(n-1)^2 k\omega$$

$$\Sigma \sin ak\omega = \sin(\frac{1}{2}(n+1))^2 k\omega + \sin(\frac{1}{2}(n+3))^2 k\omega + \text{etc.} + \sin(n-1)^2 k\omega$$

Statuendo itaque

$$T = 1 + \cos k\omega + \cos 4k\omega + \cos 9k\omega + \text{etc.} + \cos(n-1)^2 k\omega$$

$$U = \sin k\omega + \sin 4k\omega + \sin 9k\omega + \text{etc.} + \sin(n-1)^2 k\omega$$

erit

$$1 + 2 \Sigma \cos ak\omega = T$$

$$2 \Sigma \sin ak\omega = U$$

Hinc patet, summationes, quales in art. 1. propositae sunt, pendere
 a summatione serierum T et U , quocirca, missis illis, disquisitione-
 nem nostram his adaptabimus, eaque generalitate absoluemus, vt
 non modo valores primos ipsius n , sed quoscunque compositos com-
 plectatur. Numerum k autem supponemus ad n primum esse: nullo
 enim negotio casus is, vbi k et n diuisorem communem haberent,
 ad hunc reduci poterit.

II.

Designemus quantitatem imaginariam $\sqrt{-1}$ per i , statuamusque
 $\cos k\omega + i \sin k\omega = r$

vnde erit $r^n = 1$, siue r radix aequationis $r^n - 1 = 0$. Facile per-
 spicietur, omnes numeros $k, 2k, 3k \dots (n-1)k$ per n non diui-
 sibiles atque inter se secundum modulum n incongruos esse: hinc
 potestates ipsius r

$$1, r, r^2, r^3 \dots r^{n-1}$$

omnes erunt inaequales, singulae vero quoque aequationi $x^n - 1 = 0$
 satisfacient. Hanc ob causam hae potestates omnes radices aequa-
 tionis $x^n - 1 = 0$ repraesentabunt.

Hae

Hae conclusiones non valent, si k diuisorem communem haberet cum n . Si enim v esset talis diuisor communis, foret $k \cdot \frac{n}{v}$ per n diuisibilis, adeoque potestas inferior quam r^n , puta $r^{\frac{n}{v}}$, vnitati aequalis. In hoc itaque casu potestates ipsius r ad summum $\frac{n}{v}$ radices aequationis $x^n - 1 = 0$ exhibebunt, et quidem reuera tot radices diuersas sistent, si v est diuisor communis *maximus* numerorum k, n . In casu nostro, vbi k et n supponuntur inter se primi, r commode dici potest *radix propria* aequationis $x^n - 1 = 0$: contra in casu altero, vbi k et n haberent diuisorem communem (maximum) v , r vocaretur *radix impropria* illius aequationis, manifestum autem tunc eadem r foret radix propria aequationis $x^{\frac{n}{v}} - 1 = 0$. Radix impropria simplicissima est vnitatis, in eoque casu, vbi n est numerus primus, impropriae aliae omnino non dabuntur.

12.

Quodsi iam statuimus

$$W = 1 + r + r^2 + r^3 + \text{etc.} + r^{(n-1)},$$

patet fieri $W = T + iU$, adeoque T esse partem realem ipsius W , atque U prodire ex parte imaginaria ipsius W factore i suppresso. Totum itaque negotium reducitur ad inuentionem summae W : ad hunc finem vel series in art. 6. considerata, vel ea quam in art. 9. summare docuimus, adhiberi potest, prior tamen minus idonea est in casu eo vbi n est numerus par. Nihilominus lectoribus gratum fore speramus, si casum eum vbi n impar est secundum methodum duplicem tractemus.

Supponamus itaque primo, n esse numerum imparem, r designare radicem propriam aequationis $x^n - 1 = 0$ quamcunque, et in functione $f(x, m)$ statui $x = r$, atque $m = n - 1$. Hinc patet fieri

$$\frac{1 - x^n}{1 - x}$$

$$\frac{1-x^m}{1-x} = \frac{1-r^{-1}}{1-r} = -r^{-1}$$

$$\frac{1-x^{m-1}}{1-xx} = \frac{1-r^{-2}}{1-r^2} = -r^{-2}$$

$$\frac{1-x^{m-2}}{1-x^3} = \frac{1-r^{-3}}{1-r^3} = -r^{-3} \text{ etc.}$$

vsque ad

$$\frac{1-x}{1-x^m} = \frac{1-r^{-m}}{1-r^m} = -r^{-m}$$

(Haud superfluum erit monere, has aequationes eatenus tantum valere, quatenus r supponitur radix propria: si enim esset r radix impropria, in quibusdam illarum fractionum numerator et denominator simul evanescerent, adeoque fractiones indeterminatae fierent).

Hinc deducimus aequationem sequentem

$$f(r, n-1) = 1 + r^{-1} + r^{-2} + r^{-3} + \text{etc.} + r^{-\frac{1}{2}(n-1)n} \\ = (1-r)(1-r^3)(1-r^5) \dots (1-r^{n-2})$$

Eadem aequatio etiamnum valebit, si pro r substituitur r^λ , designante λ integrum quemcunque ad n prium: tunc enim etiam r^λ erit radix propria aequationis $x^n - 1 = 0$. Scribamus itaque pro r , r^{n-2} siue quod idem est r^{-2} , eritque

$$1 + r^2 + r^6 + r^{12} + \text{etc.} + r^{(n-2)n} = (1-r^2)(1-r^6)(1-r^{10}) \dots (1-r^{n-2}(n-2))$$

Multiplicemus vtramque partem huius aequationis per

$$r \cdot r^3 \cdot r^5 \dots r^{(n-2)} = r^{\frac{1}{2}(n-1)^2}$$

prodibitque, propter

$$r^2 \pm \frac{1}{2}(n-1)^2 = r^{\frac{1}{2}(n-1)^2}, \quad r^{(n-1)n} \pm \frac{1}{2}(n-1)^2 = r^{\frac{1}{2}(n+1)^2}$$

$$r^6 \pm \frac{1}{2}(n-1)^2 = r^{\frac{1}{2}(n-3)^2}, \quad r^{(n-3)(n-1)} \pm \frac{1}{2}(n-1)^2 = r^{\frac{1}{2}(n+3)^2}$$

$$r^{12} \pm \frac{1}{2}(n-1)^2 = r^{\frac{1}{2}(n-5)^2}, \quad r^{(n-5)(n-3)} \pm \frac{1}{2}(n-1)^2 = r^{\frac{1}{2}(n+5)^2} \text{ etc.}$$

aequatio

aequatio sequens

$$\begin{aligned} & r^{\frac{1}{2}(n-1)} + r^{\frac{1}{2}(n-3)} + r^{\frac{1}{2}(n-5)} + \text{etc.} + r + 1 \\ & + r^{\frac{1}{2}(n+1)} + r^{\frac{1}{2}(n+3)} + r^{\frac{1}{2}(n+5)} + \text{etc.} + r^{\frac{1}{2}(n+2)} \\ & = (r - r^{-1})(r^3 - r^{-3})(r^5 - r^{-5}) \dots (r^{n-2} - r^{-n+2}) \\ & \text{aut, partibus membri primi aliter dispositis,} \\ & 1 + r + r^4 + \text{etc.} + r^{(n-1)} = (r - r^{-1})(r^3 - r^{-3}) \dots (r^{n-2} - r^{-n+2}) \\ & \dots \dots \dots [1] \end{aligned}$$

13.

Factores membri secundi aequationis [1] ita quoque exhiberi possunt

$$\begin{aligned} r - r^{-1} &= - (r^{n-1} - r^{-n+1}) \\ r^3 - r^{-3} &= - (r^{n-3} - r^{-n+3}) \\ r^5 - r^{-5} &= - (r^{n-5} - r^{-n+5}) \text{ etc.} \end{aligned}$$

vsque ad

$$r^{n-2} - r^{-n+2} = - (r^2 - r^{-2})$$

quo pacto aequatio ista hanc formam assumit:

$$W = (-1)^{\frac{1}{2}(n-1)} (r^2 - r^{-2})(r^4 - r^{-4})(r^6 - r^{-6}) \dots (r^{n-2} - r^{-n+2})$$

Multiplicando hanc aequationem per [1] in forma primitiva, prodit

$$W^2 = (-1)^{\frac{1}{2}(n-1)} (r - r^{-1})(r^2 - r^{-2})(r^3 - r^{-3}) \dots (r^{n-1} - r^{-n+1})$$

vbi $(-1)^{\frac{1}{2}(n-1)}$ est vel $+1$ vel -1 , prout n est formae $4\mu + 1$, vel formae $4\mu + 3$. Hinc

$$W^2 = \pm (-1)^{\frac{1}{2}(n-1)} (1 - r^{-2})(1 - r^{-4})(1 - r^{-6}) \dots (1 - r^{-2n+2})$$

Sed nullo negotio perspicitur, $r^{-2}, r^{-4}, r^{-6} \dots r^{-2n+2}$ exhibere omnes radices aequationis $x^n - 1 = 0$, radice $x = 1$ excepta, vnde locum habere debet aequatio identica infinita

$$\begin{aligned} (x - r^{-2})(x - r^{-4}) \dots (x - r^{-2n+2}) \\ = x^{n-1} + x^{n-2} + x^{n-3} + \text{etc.} + x + 1 \end{aligned}$$

Quamobrem statuendo $x = 1$, fiet

$$(1 - r^{-2})(1 - r^{-4})(1 - r^{-6}) \dots (1 - r^{-2n+2}) = n$$

quo

et quum manifesto sit $r^{\frac{1}{2}n(n-1)} = 1$, aequatio nostra transit in hanc
 $W^2 = n \dots \dots \dots [6]$

In casu itaque eo, vbi n est formae $4\mu + 1$, fiet

$W = \pm \sqrt{n}$, et proin $T = \pm \sqrt{n}$, $U = 0$.

Contra in casu altero, vbi n est formae $4\mu + 3$, fiet

$W = \pm i \sqrt{n}$, adeoque $T = 0$, $U = \pm \sqrt{n}$.

14.

Methodus art. praec. valorem tantummodo absolutum aggrega-
 torum T , U assignat, ambiguumque linquit, vtrum statuere opor-
 teat T in casu priori atque U in casu posteriori $= +\sqrt{n}$, an $= -\sqrt{n}$.
 Hoc autem, saltem pro casu eo vbi $k=1$, ex aequatione $\S$ sequenti
 modo decidere licebit. Quum sit, pro $k=1$,

$$r - r^{-1} = 2i \sin \omega$$

$$r^3 - r^{-3} = 2i \sin 3\omega$$

$$r^5 - r^{-5} = 2i \sin 5\omega \text{ etc.,}$$

aequatio ista transmutatur in

$$W = (2i)^{\frac{1}{2}(n-1)} \sin \omega \sin 3\omega \sin 5\omega \dots \sin (n-2)\omega$$

Iam in casu eo, vbi n est formae $4\mu + 1$, in serie numerorum
 imparium

$$1, 3, 5, 7, \dots, \frac{1}{2}(n-3), \frac{1}{2}(n+1), \dots, (n-2)$$

reperiuntur $\frac{1}{2}(n-1)$, qui sunt minores quam $\frac{3}{2}n$, hisque manifesto
 respondent sinus positivi; contra reliqui $\frac{1}{2}(n-1)$ erunt maiores
 quam $\frac{3}{2}n$, hisque sinus negativi respondebunt: quapropter pro-
 ductum omnium sinuum statuendum est aequale producto e quanti-
 tate positiva in multiplicatorem $(-1)^{\frac{1}{2}(n-1)}$, adeoque W aequalis
 erit producto e quantitate reali positiva in i^{n-1} sine in 1 , quoniam
 $i^4 = 1$, atque $n-1$ per 4 diuisibilis: i. e. quantitas W erit realis
 positiva, vnde necessario esse debet

$$W = +\sqrt{n}, T = +\sqrt{n}.$$

In casu altero, vbi n est formae $4\mu + 3$ in serie numerorum imparium

1, 3, 5, 7 ..... $\frac{1}{2}(n-1)$, $\frac{1}{2}(n+3)$ .... $(n-2)$
 priores $\frac{1}{2}(n+1)$ erunt minores quam $\frac{1}{2}n$; reliqui $\frac{1}{2}(n-3)$ autem maiores. Hinc inter sinus arcuum ω , 3ω , 5ω .... $(n-2)\omega$ negatiui erunt $\frac{1}{2}(n-3)$, adeoque W erit productum ex $i^{\frac{1}{2}(n-1)}$ in quantitatem realem posituiam in $(-1)^{\frac{1}{2}(n-3)}$; factor tertius est $= i^{\frac{1}{2}(n-3)}$, qui cum primo iunctus producit $i^{n-2} = i$, quoniam $i^{n-2} = i$. Quamobrem necessario erit
 $W = +i\sqrt{n}$, atque $U = +\sqrt{n}$.

15.

Iam ostendemus, quo pacto eadem conclusiones e progressionem in art. 9. considerata deduci possint. Scribamus in aequ. [4] pro $x^{\frac{1}{2}}$, $-y^{-1}$, eritque

$$1 - y^{-1} = \frac{1 - y^{-2m}}{1 - y^{-2}} + y^{-2} \frac{(1 - y^{-2m})(1 - y^{-2m+2})}{(1 - y^{-2})(1 - y^{-4})} \\ - y^{-3} \frac{(1 - y^{-2m})(1 - y^{-2m+2})(1 - y^{-2m+4})}{(1 - y^{-2})(1 - y^{-4})(1 - y^{-6})} + \text{etc.}$$

vsque ad terminum $m+1$ sum

$$= (1 - y^{-1})(1 + y^{-2})(1 - y^{-3})(1 + y^{-4}) \dots (1 \pm y^{-m}) \dots [7]$$

Quodsi hic pro y accipitur radix propria aequationis $y^n - 1 = 0$, puta r , atque simul statuatur $m = n-1$, erit

$$\frac{1 - y^{-2m}}{1 - y^{-2}} = \frac{1 - r^2}{1 - r^{-2}} = -r^2 \\ \frac{1 - y^{-2m+2}}{1 - y^{-4}} = \frac{1 - r^4}{1 - r^{-4}} = -r^4 \\ \frac{1 - y^{-2m+4}}{1 - y^{-6}} = \frac{1 - r^6}{1 - r^{-6}} = -r^6 \text{ etc.}$$

vsque ad

$$\frac{1 - y^{-2}}{1 - y^{-2m}} = \frac{1 - r^{2n-2}}{1 - r^{-2n+2}} = -r^{2n-2}$$

vbi

vbi notandum, nullum denominatorum $1 - r^{-2}$, $1 - r^{-4}$ etc. fieri = 0. Hinc aequatio [7] hancce formam assumit

$$1 + r + r^3 + r^5 + \text{etc.} + r^{(n-1)} = (1 - r^{-1})(1 + r^{-2})(1 - r^{-3}) \dots (1 + r^{-n+1})$$

Multiplicando in membro secundo huius aequationis terminum primum per ultimum, secundum per penultimum etc., habemus

$$(1 - r^{-1})(1 + r^{-n+1}) = r - r^{-1}$$

$$(1 + r^{-2})(1 - r^{-n+2}) = r^{n-2} - r^{-n+2}$$

$$(1 - r^{-3})(1 + r^{-n+3}) = r^3 - r^{-3}$$

$$(1 + r^{-4})(1 - r^{-n+4}) = r^{n-4} - r^{-n+4} \text{ etc.}$$

Ex his productis partialibus facile perspicietur conflari productum $(r - r^{-1})(r^3 - r^{-3})(r^5 - r^{-5}) \dots (r^{n-2} - r^{-n+2})$ quod itaque erit $= 1 + r + r^3 + r^5 + \text{etc.} + r^{(n-1)} = W$.

Haec aequatio identica est cum aequ. [1] in art. 12. e progressionem prima deriuata, ratiociniaque dein reliqua eodem modo adstruuntur, vt in artt. 13. et 14.

16.

Transimus ad casum alterum, vbi n est numerus par. Sit primo n formae $4\mu + 2$ siue impariter par, patetque, numeros $\frac{1}{2}n$, $(\frac{1}{2}n + 1)^2 - 1$, $(\frac{1}{2}n + 2)^2 - 4$ etc. siue generaliter $(\frac{1}{2}n + \lambda)^2 - \lambda\lambda$ per $\frac{1}{2}n$ diuisos producere quotientes impares, adeoque secundum modulum n congruos fieri ipsi $\frac{1}{2}n$. Hinc colligitur, si r sit radix propria aequationis $x^n - 1 = 0$, adeoque $r^{\frac{1}{2}n} = -1$, fieri

$$r^{\left(\frac{1}{2}n\right)^2} = -1$$

$$r^{\left(\frac{1}{2}n+1\right)^2} = -r$$

$$r^{\left(\frac{1}{2}n+2\right)^2} = -r^4$$

$$r^{\left(\frac{1}{2}n+3\right)^2} = -r^9 \text{ etc.}$$

C 2

Hinc

Hinc in progressionē

$$1 + r + r^4 + r^9 + \text{etc.} + r^{(n-1)^2}$$

terminus $r^{\left(\frac{1}{2}n\right)^2}$ destruet primum, sequens secundum etc., adeoque erit $W=0$, $T=0$, $U=0$.

17.

Supereſt casus, vbi n est formae 4μ siue pariter par. Hic generaliter $\left(\frac{1}{2}n + \lambda\right)^2 - \lambda\lambda$ diuisibilis erit per n , adeoque

$$r^{\left(\frac{1}{2}n + \lambda\right)^2} = r^{\lambda\lambda}$$

Hinc in serie

$$1 + r + r^4 + r^9 + \text{etc.} + r^{(n-1)^2}$$

terminus $r^{\left(\frac{1}{2}n\right)^2}$ aequalis erit primo, sequens secundo etc., ita ut fiat

$$W=2(1+r+r^4+r^9+\text{etc.}+r^{\left(\frac{1}{2}n-1\right)^2})$$

Iam supponamus, in aequ. 7. art. 15. statui $m=\frac{1}{2}n-1$, et pro y accipi radicem propriam aequationis $y^n=1$, puta r . Tunc perinde ut in art. 15. aequatio sequentem formam obtinet:

$$1 + r + r^4 + \text{etc.} + r^{\left(\frac{1}{2}n-1\right)^2} \\ = (1-r^{-1})(1+r^{-2})(1-r^{-3}) \dots (1-r^{-\frac{1}{2}n+1})$$

siue

$$W=2(1-r^{-1})(1+r^{-2})(1-r^{-3})(1+r^{-4}) \dots (1-r^{-\frac{1}{2}n+1}) \dots [8]$$

Porro quum sit $r^{\frac{1}{2}n} = -1$, adeoque

$$1 + r^{-2} = -r^{\frac{1}{2}n-2} (1 - r^{-\frac{1}{2}n+1})$$

$$1 + r^{-4} = -r^{\frac{1}{2}n-4} (1 - r^{-\frac{1}{2}n+3})$$

$$1 + r^{-6} = -r^{\frac{1}{2}n-6} (1 - r^{-\frac{1}{2}n+5}) \text{ etc.}$$

productum-

productumque e factoribus $-r^{\frac{1}{2}n-2}$, $-r^{\frac{1}{2}n-4}$, $-r^{\frac{1}{2}n-6}$ etc.
 vsque ad $-r^2$ fiat $= (-1)^{\frac{1}{2}n-1} r^{\frac{1}{8}nn-\frac{1}{2}n}$, aequatio praecedens ita quoque exhiberi potest

$$W = 2 (-1)^{\frac{1}{2}n-1} r^{\frac{1}{8}nn-\frac{1}{2}n} (1-r^{-1}) (1-r^{-2}) (1-r^{-3}) \\ (1-r^{-4}) \dots (1-r^{-\frac{1}{2}n+1})$$

Quum habeatur

$$1-r^{-1} = -r^{-1} (1-r^{-n+1})$$

$$1-r^{-2} = -r^{-2} (1-r^{-n+2})$$

$$1-r^{-3} = -r^{-3} (1-r^{-n+3}) \text{ etc.}$$

erit

$$(1-r^{-1}) (1-r^{-2}) (1-r^{-3}) \dots (1-r^{-\frac{1}{2}n+1})$$

$$= (-1)^{\frac{1}{2}n-1} r^{-\frac{1}{8}nn+\frac{1}{4}n} (1-r^{-\frac{1}{2}n-1}) (1-r^{-\frac{1}{2}n-2}) (1-r^{-\frac{1}{2}n-3}) \dots (1-r^{-n+1})$$

adeoque

$$W = 2 (-1)^{\frac{1}{2}n-2} r^{-\frac{1}{8}nn} (1-r^{-\frac{1}{2}n-1}) (1-r^{-\frac{1}{2}n-2}) \\ (1-r^{-\frac{1}{2}n-3}) \dots (1-r^{-n+1})$$

Multiplicando hunc valorem ipsius W per prius inuentum, adiungendoque vtrunque factorem $1-r^{-\frac{1}{2}n}$, prodit

$$(1-r^{-\frac{1}{2}n}) W^2 = 4 (-1)^{n-3} r^{-\frac{1}{4}n} (1-r^{-1}) (1-r^{-2}) \\ (1-r^{-3}) \dots (1-r^{-n+1})$$

Sed fit

$$1-r^{-\frac{1}{2}n} = 2$$

$$(-1)^{n-3} = -1$$

$$r^{-\frac{1}{4}n} = -r^{\frac{1}{4}n}$$

$$(1-r^{-1}) (1-r^{-2}) (1-r^{-3}) \dots (1-r^{-n+1}) = n$$

Vnde tandem concluditur

$$W^2 = 2 r^{\frac{1}{4}n} n \dots \dots \dots [9]$$

Iam facile perspicietur, $r^{\frac{1}{4}n}$ esse vel $= +i$ vel $= -i$, prout scilicet k vel formae $4\mu + 1$ sit, vel formae $4\mu + 3$. Et quum fit $2i = (1+i)^2$, $-2i = (1-i)^2$, erit

in

in casu eo, vbi k est formae $4\mu + 1$,

$$W = \pm (1 + i) \sqrt{n}, \text{ adeoque } T = U = \pm \sqrt{n}$$

in casu altero autem, vbi k est formae $4\mu + 3$.

$$W = \pm (1 - i) \sqrt{n}, \text{ adeoque } T = -U = \pm \sqrt{n}.$$

18.

Methodus art. praec. valores absolutos functionum T , U supeditavit, condicionesque assignavit, sub quibus signa aequalia vel opposita illis tribuenda sint: sed signa ipsa hinc nondum determinantur. Hoc pro eo casu, vbi statuitur $k=1$, sequenti modo supplebimus.

Statuamus $e = \cos \frac{1}{2} \omega + i \sin \frac{1}{2} \omega$, ita ut fiat $r = ee$, patetque, propter $e^n = -1$ aequationem 8 ita exhiberi posse

$$W = (1 + e^{n-2})(1 + e^{-4})(1 + e^{n-6})(1 + e^{-8}) \dots (1 + e^{n-k+4})(1 + e^2)$$

siue factoribus alio ordine dispositis

$$W = (1 + e^2)(1 + e^{-4})(1 + e^6)(1 + e^{-8}) \dots (1 + e^{n-k+4})(1 + e^{n-2})$$

iam fit

$$1 + e^2 = 2e \cos \frac{1}{2} \omega$$

$$1 + e^{-4} = 2e^{-2} \cos \omega$$

$$1 + e^{-6} = 2e^3 \cos \frac{3}{2} \omega$$

$$1 + e^{-8} = 2e^{-4} \cos 2\omega \text{ etc.}$$

vsque ad

$$1 + e^{-n-k+4} = 2e^{-\frac{1}{2}n-k+2} \cos \left(\frac{1}{2}n - 1 \right) \omega$$

$$1 + e^{n-2} = 2e^{\frac{1}{2}n-1} \cos \left(\frac{1}{2}n - \frac{1}{2} \right) \omega$$

Quamobrem habetur

$$W = e^{\frac{1}{2}n-1} e^{\frac{1}{2}n} \cos \frac{1}{2} \omega \cos \omega \cos \frac{3}{2} \omega \dots \cos \left(\frac{1}{2}n - \frac{1}{2} \right) \omega$$

Cosinus in hoc productum ingredientes manifesto omnes positivi sunt, factor $e^{\frac{1}{2}n}$ autem fit $= \cos 45^\circ + i \sin 45^\circ = (1 + i) \sqrt{\frac{1}{2}}$. Hinc colligimus, W esse productum ex $1 + i$ in quantitatem realem positivam, unde necessario esse debet

$$W = (1 + i) \sqrt{n}, \quad T = + \sqrt{n}, \quad U = + \sqrt{n}.$$

19.

19.

Operae pretium erit, omnes summationes hactenus euolutas hic in vnum conspectum colligere. Generaliter scilicet est

$T =$	$U =$	prout n est formae
$\pm \sqrt{n}$	$\pm \sqrt{n}$	4μ
$\pm \sqrt{n}$	0	$4\mu + 1$
0	0	$4\mu + 2$
0	$\pm \sqrt{n}$	$4\mu + 3$

et in casu eo, vbi k supponitur $= 1$, quantitati radicali signum positivum tribui debet. Omni itaque iam rigore ea, quae pro valoribus primis ipsius n in art. 3. per inductionem animaduverteramus, demonstrata sunt, nihilque superest, nisi vt signa pro valoribus quibuscunque ipsius k in omnibus casibus determinare doceamus. Sed antequam hoc negotium in omni generalitate aggredi liceat, primo casus eos, vbi n est numerus primus vel numeri primi potestas, propius considerare oportebit.

20.

Sit primo n numerus primus impar, patetque per ea, quae in art. 10. exposuimus, esse $W = 1 + 2 \sum_{k=1}^n R^{ak} = 1 + 2 \sum_{k=1}^n R^{ak}$, si statuatur $R = \cos \omega + i \sin \omega$, denotante a vt illic indefinite omnia residua quadratica ipsius n inter 1 et $n-1$ contenta. Quodsi quoque per b indefinite omnia non-residua quadratica inter eosdem limites exprimimus, nullo negotio perspicitur, omnes numeros ak congruos fieri secundum modulum n vel omnibus a vel omnibus b (nullo ordinis respectu habito), prout k vel residuum sit vel non-residuum. Quamobrem in casu priori erit

$W = 1 + 2 \sum_{k=1}^n R^{ak} = 1 + R + R^2 + R^3 + \text{etc.} + R^{(n-1)^2}$
 adeoque $W = \pm \sqrt{n}$, si n est formae $4\mu + 1$, atque $W = \pm i \sqrt{n}$, si n est formae $4\mu + 3$.

Contra

Contra in casu altero, vbi k est non-residuum ipsius n , erit

$$W = 1 + 2 \sum R^b$$

Hinc quum manifestum omnes a, b complexum integrum numerorum

1, 2, 3 ... expleant, adeoque sit

$$\sum R^a + \sum R^b = R + R^2 + R^3 + \text{etc.} + R^{n-1} = -1$$

fiet

$$W = -1 - 2R^a = -(1 + R + R^2 + R^3 + \text{etc.} + R^{(n-1)})$$

adeoque $W = -\sqrt{n}$, si n est formae $4\mu + 1$, atque $W = -i\sqrt{n}$,

si n est formae $4\mu + 3$.

Hinc itaque colligitur

primo, si n est formae $4\mu + 1$, atque k residuum quadraticum ipsius n ,

$$T = +\sqrt{n}, \quad U = 0.$$

secundo, si n est formae $4\mu + 1$, atque k non-residuum ipsius n ,

$$T = -\sqrt{n}, \quad U = 0.$$

tertio, si n est formae $4\mu + 3$, atque k residuum ipsius n ,

$$T = 0, \quad U = +\sqrt{n}.$$

quarto, si n est formae $4\mu + 3$, atque k non-residuum ipsius n ,

$$T = 0, \quad U = -\sqrt{n}.$$

21.

Sit secundo n quadratum altioris potestatis numeri primi imparis p , statuaturque $n = p^{2\lambda}q$, ita ut sit q vel $= 1$ vel $= p$. Hic ante omnia obseruare conuenit, si λ sit integer quicumque per p non diuisibilis, fieri

$$\begin{aligned} & r^{\lambda\lambda} + r^{\lambda\lambda p^2 q} + r^{\lambda\lambda 2p^2 q} + r^{\lambda\lambda 3p^2 q} + \text{etc.} + r^{\lambda\lambda (n-p^2 q)} \\ &= r^{\lambda\lambda} \{ 1 + r^{2\lambda p^2 q} + r^{4\lambda p^2 q} + r^{6\lambda p^2 q} + \text{etc.} + r^{2\lambda (n-p^2 q)} \} \\ &= \frac{r^{\lambda\lambda} (1 - r^{2\lambda n})}{1 - r^{2\lambda p^2 q}} = 0. \end{aligned}$$

Hinc

Hinc facile perspicietur, fieri

$$W = 1 + r^{2^1} + r^{4^1} + r^{9^1} + \text{etc.} + r^{(n-1)^2}$$

Termini enim reliqui progressionis

$$1 + r + r^4 + r^9 + \text{etc.} + r^{(n-1)^2}$$

distribui poterunt in $p-1$ progressionibus partiales, quae singulae sint $p^2 q$ terminorum, et per transformationem modo traditam summas euanescentes conficiant.

Hinc colligitur, in casu eo, vbi fit $q=1$, siue vbi n est potestas numeri primi cum exponents pari, fieri

$$W = p^2 = + \sqrt{n}, \text{ adeoque } T = + \sqrt{n}, U = 0.$$

Contra in casu eo, vbi $q=p$, siue vbi n est potestas numeri primi cum exponents impari, statuemus $r^{p^2} = \epsilon$, vnde ϵ erit radix propria aequationis $x^p - 1 = 0$, et quidem $\epsilon = \cos \frac{k}{p} 360^\circ + i \sin \frac{k}{p} 360^\circ$, ac dein

$$W = 1 + \epsilon + \epsilon^4 + \epsilon^9 + \text{etc.} + \epsilon^{(p^2-1)^2} \\ = p^2 (1 + \epsilon + \epsilon^4 + \epsilon^9 + \text{etc.} + \epsilon^{(p-1)^2})$$

Sed summa seriei $1 + \epsilon + \epsilon^4 + \epsilon^9 + \text{etc.} + \epsilon^{(p-1)^2}$ per art. praec. determinatur, vnde sponte concluditur, fieri

$$W = \pm \sqrt{n} = T, \text{ si fuerit } p \text{ formae } 4\mu + 1,$$

$$W = \pm i \sqrt{n} = i U, \text{ si fuerit } p \text{ formae } 4\mu + 3,$$

signo positiuo vel negatiuo valente, prout k fuerit residuum vel non-residuum ipsius p .

22.

Facile quoque ex iis, quae in artt. 20. et 21. exposita sunt, deriuatur propositio sequens, quae infra vsum notabilem nobis praestabit. Statuatur

$$W' = 1 + r^h + r^{4^h} + r^{9^h} + \text{etc.} + r^{h(n-1)^2}$$

C. F. Gauss Summ. quarumd. ser. Tom. I.

D

deno-

denotante h integrum quemcunque per p non diuisibilem, eritque in casu eo, vbi $n=p$, vel vbi n est potestas ipsius p cum exponents impari,

$W' = W$, si fuerit h residuum quadraticum ipsius p ,

$W' = -W$, si fuerit h non-residuum quadraticum ipsius p .

Patet enim, W' oriri ex W , si pro k substituatur kh ; in casu priori autem k et kh similes erunt, in posteriori dissimiles, quatenus sunt residua vel non-residua ipsius p .

In casu eo autem, vbi n est potestas ipsius p cum exponents pari, manifesto fit $W' = +\sqrt[n]{n}$, adeoque semper $W' = W$.

23.

In artt. 20. 21. 22. considerauimus numeros primos impares, taliumque potestates: superest itaque casus, vbi n est potestas binarii.

Pro $n=2$ manifesto fit $W=1+r=0$.

Pro $n=4$ prodit $W=1+r+r^4+r^9=2+2r$: hinc $W=2+2i$, quoties k est formae $4\mu+1$, atque $W=2-2i$, quoties k est formae $4\mu+3$.

Pro $n=8$ habemus $W=1+r+r^4+r^9+r^{16}+r^{25}+r^{36}+r^{49}=2+4r+2r^4=4r$. Hinc erit

$W=(1+i)\sqrt[8]{8}$, quoties k est formae $8\mu+1$

$W=(-1+i)\sqrt[8]{8}$, quoties k est formae $8\mu+3$

$W=(-1-i)\sqrt[8]{8}$, quoties k est formae $8\mu+5$

$W=(1-i)\sqrt[8]{8}$, quoties k est formae $8\mu+7$.

Si n est altior potestas binarii, statuamus $n=2^{\lambda}q$, ita vt q fit vel $=1$ vel $=2$, atque λ maior quam 1. Hic ante omnia obseruari debet, si λ sit integer quicunque per $2^{\lambda-1}$ non diuisibilis, fieri

$$\begin{aligned} & r^{2\lambda} + r^{(1 \cdot 2^{\lambda-1} q)^2} + r^{(2 \cdot 2^{\lambda-1} q)^2} + r^{(3 \cdot 2^{\lambda-1} q)^2} + \text{etc.} + r^{(\lambda \cdot 2^{\lambda-1} q)^2} \\ &= r^{2\lambda} \{ 1 + r^{2^{\lambda-1} q} + r^{2^{\lambda-1} q^2} + r^{2^{\lambda-1} q^3} + \text{etc.} + r^{(2^{\lambda-1} q^{\lambda})} \} \\ &= \frac{r^{2\lambda} (1 - r^{2^{\lambda} q})}{1 - r^{2^{\lambda-1} q}} = 0. \end{aligned}$$

Hinc

Hinc facile perspicietur, fieri

$$W = 1 + r^{2^{2n-2}} + r^4 \cdot 2^{2^{2n-2}} + r^9 \cdot 2^{2^{2n-2}} + \text{etc.} + r^{(n-2)^{2^{2n-2}}}$$

Statuamus $r^{2^{2n-2}} = \varrho$, eritque ϱ radix æquationis $x^{4\varphi} - 1 = 0$,

et quidem $\varrho = \cos \frac{k}{4\varphi} 360^\circ + i \sin \frac{k}{4\varphi} 360^\circ$; dein fiet

$$W = 1 + \varrho + \varrho^4 + \varrho^9 + \text{etc.} + \varrho^{(2^{2n-2}-1)\varphi} \\ = 2^{2^{2n-2}-1} (1 + \varrho + \varrho^4 + \varrho^9 + \text{etc.} + \varrho^{(4\varphi-1)\varphi})$$

Sed summa seriei $1 + \varrho + \varrho^4 + \varrho^9 + \text{etc.} + \varrho^{(4\varphi-1)\varphi}$ per ea quæ de casibus $n=4$, $n=8$ explicauimus, determinatur, vnde colligimus in casu eo, vbi $\varphi=1$, siue vbi n est potestas numeri 4, fieri

$$W = (1+i)2^n = (1+i)\sqrt{n}, \text{ si fuerit } k \text{ formæ } 4\mu+1,$$

$$W = (1-i)2^n = (1-i)\sqrt{n}, \text{ si fuerit } k \text{ formæ } 4\mu+3,$$

quæ sunt ipsissimæ formulæ pro $n=4$ traditæ;

in casu eo autem, vbi $\varphi=2$, siue vbi n est potestas binarii cum exponente impari maiori quam 3, fieri

$$W = (1+i)2^n \sqrt{2} = (1+i)\sqrt{n}, \text{ si fuerit } k \text{ formæ } 8\mu+1$$

$$\cdot W = (-1+i)2^n \sqrt{2} = (-1+i)\sqrt{n}, \text{ si fuerit } k \text{ formæ } 8\mu+3$$

$$W = (-1-i)2^n \sqrt{2} = (-1-i)\sqrt{n}, \text{ si fuerit } k \text{ formæ } 8\mu+5$$

$$W = (1-i)2^n \sqrt{2} = (1-i)\sqrt{n}, \text{ si fuerit } k \text{ formæ } 8\mu+7$$

quæ quoque prorsus conueniunt cum iis, quæ pro $n=8$ tradidimus.

24.

Etiâ hic operæ pretium erit, rationem summae progressionis

$$W' = 1 + r^h + r^{4h} + r^{9h} + \text{etc.} + r^{h(n-1)^2}$$

ad W determinare, vbi h integrum quemcunque imparem denotat.

Quum W' oriatur ex W , mutando k in kh , valor ipsius W' perinde a forma numeri kh pendeat, vt W a forma ipsius k . Statuamus

$$\frac{W'}{W} = I, \text{ patetque}$$

D 2

I. in

I. in casu eo, vbi $n=4$, vel altior potestas binarii cum exponente pari, fieri

$$l=1, \text{ si fuerit } h \text{ formae } 4\mu+1$$

$$l=-i, \text{ si fuerit } h \text{ formae } 4\mu+3, \text{ atque } k \text{ formae } 4\mu+1$$

$$l=+i, \text{ si fuerit } h \text{ formae } 4\mu+3, \text{ atque } k \text{ eiusdem formae;}$$

II. in casu eo, vbi $n=8$, vel altior potestas binarii cum exponente impari, fieri

$$l=1, \text{ si fuerit } h \text{ formae } 8\mu+1,$$

$$l=-1, \text{ si fuerit } h \text{ formae } 8\mu+5,$$

$$l=+i, \text{ si fuerit vel } h \text{ formae } 8\mu+3, \text{ atque } k \text{ formae } 4\mu+1, \\ \text{vel } h \text{ formae } 8\mu+7, \text{ atque } k \text{ formae } 4\mu+3,$$

$$l=-i, \text{ si fuerit vel } h \text{ formae } 8\mu+3, \text{ atque } k \text{ formae } 4\mu+3, \\ \text{vel } h \text{ formae } 8\mu+7, \text{ atque } k \text{ formae } 4\mu+1.$$

Per praec. determinatio summae W pro iis casibus, vbi n est numerus primus vel numeri primi potestas, completa perfecta est: superest itaque, ut eos quoque casus absolamus, vbi n e pluribus numeris primis compositus est, huc viam nobis sternet theorema sequens.

25.

THEOREMA. Sit n productum e dnobis integris positivis inter se primis a, b , statuaturque

$$P = 1 + r^{aa} + r^{4aa} + r^{9aa} + \text{etc.} + r^{(b-1)^2aa}$$

$$Q = 1 + r^{bb} + r^{4bb} + r^{9bb} + \text{etc.} + r^{(a-1)^2bb}$$

$$\text{Tum dico fore } W = PQ.$$

Demonstr. Designet α indefinite numeros $0, 1, 2, 3 \dots a-1$, β indefinite numeros $0, 1, 2, 3 \dots b-1$, γ indefinite numeros $0, 1, 2, 3 \dots n-1$. Tunc patet esse

$$P = \sum r^{\alpha a}, Q = \sum r^{\beta b}, W = \sum r^{\gamma}$$

Hinc

Hinc erit $PQ = \sum r^{aaa} * bbaa$, substituendo pro a et β omnes valores, omnibus modis inter se combinatos; hinc porro propter $2ab\alpha\beta = 2a\beta n$, erit $PQ = \sum r^{(aa * ba)^2}$. Sed nullo negotio perspicitur, singulos valores ipsius $a\beta + ba$ inter se diuersos esse, atque alicui valori ipsius r aequales. Hinc erit $PQ = \sum r'' = W$.

Ceterum notandum est, r^{aa} esse radicem propriam aequationis $x^b - 1 = 0$, atque r^{bb} radicem propriam aequationis $x^a - 1 = 0$.

26.

Sit porro n productum e tribus numeris inter se primis a, b, c , patetque, si statuatur $bc = b'$, etiam a et b' inter se primos fore; adeoque W productum e duobus factoribus

$$1 + r^{aa} + r^{4aa} + r^{9aa} + \text{etc.} + r^{(b'-1)^2 aa}$$

$$1 + r^{b'b'} + r^{4b'b'} + r^{9b'b'} + \text{etc.} + r^{(a-1)^2 b'b'}$$

Sed quum r^{aa} sit radix propria aequationis $x^{b'-1} = 0$, erit ipse factor prior productum ex

$$1 + e^{bb} + e^{4bb} + e^{9bb} + \text{etc.} + e^{(c-1)^2 bb}$$

$$1 + e^{cc} + e^{4cc} + e^{9cc} + \text{etc.} + e^{(b-1)^2 cc}$$

si statuitur $r^{aa} = e$. Hinc patet, W esse productum e factoribus tribus

$$1 + r^{bbcc} + r^{4bbcc} + r^{9bbcc} + \text{etc.} + r^{(a-1)^2 bbcc}$$

$$1 + r^{aacc} + r^{4aacc} + r^{9aacc} + \text{etc.} + r^{(b-1)^2 aacc}$$

$$1 + r^{aabb} + r^{4aabb} + r^{9aabb} + \text{etc.} + r^{(c-1)^2 aabb}$$

vbi r^{bbcc} , r^{aacc} , r^{aabb} erunt resp. radices propriae aequationum $x^a - 1 = 0$, $x^b - 1 = 0$, $x^c - 1 = 0$.

27.

27.

Hinc facile concluditur generaliter, si n sit productum e factoribus quocunque inter se primis a, b, c etc., W fieri productum e totidem factoribus, qui sint

$$1 + r^{\frac{nn}{aa}} + r^{\frac{4nn}{aa}} + r^{\frac{9nn}{aa}} + \text{etc.} + r^{\frac{(a-1)^2 nn}{aa}}$$

$$1 + r^{\frac{nn}{bb}} + r^{\frac{4nn}{bb}} + r^{\frac{9nn}{bb}} + \text{etc.} + r^{\frac{(b-1)^2 nn}{bb}}$$

$$1 + r^{\frac{nn}{cc}} + r^{\frac{4nn}{cc}} + r^{\frac{9nn}{cc}} + \text{etc.} + r^{\frac{(c-1)^2 nn}{cc}} \text{ etc.}$$

vbi $r^{\frac{nn}{aa}}, r^{\frac{nn}{bb}}, r^{\frac{nn}{cc}}$ etc. erunt radices propriae aequationum $x^a - 1 = 0$, $x^b - 1 = 0$, $x^c - 1 = 0$ etc.

28.

Ex his principiis transitus ad determinationem completam ipsius W pro valore quocunque ipsius n sponte iam obuius est. Decomponatur scilicet n in factores a, b, c etc. tales, qui sint vel numeri primi inaequales, vel potestates numerorum primorum inaequalium, statuatur $r^{\frac{nn}{aa}} = A$, $r^{\frac{nn}{bb}} = B$, $r^{\frac{nn}{cc}} = C$ etc., eruntque A, B, C etc. radices propriae aequationum $x^a - 1 = 0$, $x^b - 1 = 0$, $x^c - 1 = 0$ etc., atque W productum e factoribus

$$1 + A + A^4 + A^9 + \text{etc.} + A^{(a-1)^2}$$

$$1 + B + B^4 + B^9 + \text{etc.} + B^{(b-1)^2}$$

$$1 + C + C^4 + C^9 + \text{etc.} + C^{(c-1)^2} \text{ etc.}$$

Sed hi singuli factores per ea quae in artt. 20. 21. 23. docuimus, determinari poterunt, vnde etiam valor producti innotescet. Regulas pro determinandis illis factoribus hic in vnum obtutum collegisse haud inutile erit. Quam radix A fiat $= \frac{h n}{a} \cdot \frac{360^\circ}{a}$, aggregatum $1 + A + A^4 + A^9 + \text{etc.} + A^{(a-1)^2}$, quod per L denotabimus,

notabimus, perinde per numerum $\frac{kn}{a}$ determinabitur, vt in disquisitione nostra generali W per k . Duodecim iam casus sunt distinguendi.

I. Si a est numerus primus formae $4\mu + 1$, puta $= p$, vel potestas talis numeri primi cum exponents impari, simulque $\frac{kn}{a}$ residuum quadraticum ipsius p , erit $L = + \sqrt{a}$.

II. Si manentibus reliquis, $\frac{kn}{a}$ est non-residuum quadraticum ipsius p , erit $L = - \sqrt{a}$.

III. Si a est numerus primus formae $4\mu + 3$, puta $= p$, vel potestas talis numeri primi cum exponents impari, simulque $\frac{kn}{a}$ residuum quadraticum ipsius p , erit $L = + i \sqrt{a}$.

IV. Si manentibus reliquis vt in III, $\frac{kn}{a}$ est non-residuum quadraticum ipsius p , erit $L = - i \sqrt{a}$.

V. Si a est quadratum, altiorne potestas numeri primi (imparis) cum exponents pari, erit $L = + \sqrt{a}$.

VI. Si $a = 2$, erit $L = 0$.

VII. Si $a = 4$, altiorne potestas binarii cum exponents pari, simulque $\frac{kn}{a}$ formae $4\mu + 1$, erit $L = (1 + i) \sqrt{a}$.

VIII. Si manentibus reliquis vt in VII, $\frac{kn}{a}$ est formae $4\mu + 3$, erit $L = (1 - i) \sqrt{a}$.

IX. Si $a = 8$, altiorne potestas binarii cum exponents impari, simulque $\frac{kn}{a}$ formae $8\mu + 1$, erit $L = (1 + i) \sqrt{a}$.

X. Si

X. Si manentibus reliquis vt in IX, $\frac{k n}{a}$ est formae $8\mu + 3$, erit $L = (-1 + i) \sqrt{a}$.

XI. Si manentibus reliquis $\frac{k n}{a}$ est formae $8\mu + 5$, erit $L = (-1 - i) \sqrt{a}$.

XII. Si manentibus reliquis $\frac{k n}{a}$ est formae $8\mu + 7$, erit $L = (1 - i) \sqrt{a}$.

29.

Sit exempli caussa $n = 2520 = 8 \cdot 9 \cdot 5 \cdot 7$, atque $k = 13$. Hic erit

pro $a = 8$, per casum XII, $L = (1 - i) \sqrt{8}$

pro factore 9, per casum V, summa respondens erit $= \sqrt{9}$

pro factore 5, per casum II, summa respondens erit $= -\sqrt{5}$

pro factore 7, per casum III, summa respondens erit $= +i\sqrt{7}$

Hinc fit $W = (1 - i) \cdot (-i) \cdot \sqrt{2520} = (-1 - i) \sqrt{2520}$.

Sit pro eodem valore ipsius n , $k = 1$: tunc respondebit factori 8 summa $(-1 + i) \sqrt{8}$

factori 9 summa $\sqrt{9}$

factori 5 summa $\sqrt{5}$

factori 7 summa $-i\sqrt{7}$.

Hinc conflatur productum $W = (1 + i) \sqrt{2520}$.

30.

Methodus alia, summam W generaliter determinandi, petitur ex iis, quae in artt. 22 et 24. exposita sunt. Statuamus $\cos \omega + i \sin \omega$

$= e$, atque $e^{\frac{n}{a}} = \alpha$, $e^{\frac{n}{b}} = \beta$, $e^{\frac{n}{c}} = \gamma$ etc., ita vt habeatur $r = e^k$, $A = \alpha^k$, $B = \beta^k$, $C = \gamma^k$ etc. Tunc erit

$$1 + e + e^2 + e^3 + \text{etc.} + e^{(n-1)^2}$$

productum

productum e factoribus

$$1 + \alpha + \alpha^4 + \alpha^9 + \text{etc.} + \alpha^{(a-1)^2}$$

$$1 + \beta + \beta^4 + \beta^9 + \text{etc.} + \beta^{(b-1)^2}$$

$$1 + \gamma + \gamma^4 + \gamma^9 + \text{etc.} + \gamma^{(c-1)^2} \text{ etc.}$$

adeoque IV productum e factoribus

$$w = 1 + \varrho + \varrho^4 + \varrho^9 + \text{etc.} + \varrho^{(a-1)^2}$$

$$X = \frac{1 + A + A^4 + A^9 + \text{etc.} + A^{(a-1)^2}}{1 + \alpha + \alpha^4 + \alpha^9 + \text{etc.} + \alpha^{(a-1)^2}}$$

$$Y = \frac{1 + B + B^4 + B^9 + \text{etc.} + B^{(b-1)^2}}{1 + \beta + \beta^4 + \beta^9 + \text{etc.} + \beta^{(b-1)^2}}$$

$$Z = \frac{1 + C + C^4 + C^9 + \text{etc.} + C^{(c-1)^2}}{1 + \gamma + \gamma^4 + \gamma^9 + \text{etc.} + \gamma^{(c-1)^2}} \text{ etc.}$$

Iam factor primus w determinatus est per disquisitiones supra traditas (art. 19.); factores reliqui vero X , Y , Z etc. prodeunt per formulas artt. 22. 24., quas vt omnia iuncta habeantur hic denuo colligimus *). Duodecim casus hic sunt distinguendi, scilicet

I. Si a est numerus primus (impar) $= p$, vel talis numeri potestas cum exponents impari, atque k residuum quadraticum ipsius p , erit factor respondens $X = +1$.

II. Si manentibus reliquis k est non-residuum quadraticum ipsius p , erit $X = -1$.

III. Si a est quadratum numeri primi imparis, altiorue eius potestas cum exponents pari, erit $X = +1$.

IV. Si a est 4, aut altior binarii potestas cum exponents pari, simulque k formae $4\mu + 1$, erit $X = +1$.

V. Si,

*) Manifesto, quae illic erant k et h , hic erunt $\frac{a}{b}$ et k respectu factoris secundi, $\frac{a}{b}$ et k respectu factoris tertii etc.

V. Si, manentibus reliquis vt in IV, k est formae $4\mu + 3$,
atque $\frac{n}{a}$ formae $4\mu + 1$, erit $\mathcal{X} = -i$.

VI. Si, manentibus reliquis vt in IV, k est formae $4\mu + 3$,
atque $\frac{n}{a}$ formae $4\mu + 3$, erit $\mathcal{X} = +i$.

VII. Si a est $= 8$, aut altior binarii potestas cum exponente
impari, atque k formae $8\mu + 1$, erit $\mathcal{X} = +1$.

VIII. Si, manentibus reliquis vt in VII, k est formae $8\mu + 5$,
erit $\mathcal{X} = -1$.

IX. Si, manentibus reliquis vt in VII, k est formae $8\mu + 3$,
atque $\frac{n}{a}$ formae $4\mu + 1$, erit $\mathcal{X} = +i$.

X. Si, manentibus reliquis vt in VII, k est formae $8\mu + 3$,
atque $\frac{n}{a}$ formae $4\mu + 3$, erit $\mathcal{X} = -i$.

XI. Si, manentibus reliquis vt in VII, k est formae $8\mu + 7$,
atque $\frac{n}{a}$ formae $4\mu + 1$, erit $\mathcal{X} = -i$.

XII. Si, manentibus reliquis vt in VII, k est formae $8\mu + 7$,
atque $\frac{n}{a}$ formae $4\mu + 3$, erit $\mathcal{X} = +i$.

Casum eum, vbi $a = 2$, praeterimus; hic quidem $\mathcal{X}$ foret
 $= \frac{0}{0}$ siue indeterminatus, sed tunc semper $\mathcal{W} = 0$.

Factores reliqui $\mathcal{B}$, $\mathcal{C}$ etc. perinde pendent a b , c etc., vt
 $\mathcal{X}$ ab a , quatenus in illorum determinationem ingrediuntur.

31.

Secundum hanc methodum alteram exemplum primum art. 29. ita se habet:

Factor w fit $= (1 + i) \sqrt{2520}$.

Pro $a = 8$ factor respondens $\mathcal{A}$ fit, per casum VIII, $= -1$.

Factori ipsius n secundo 9 respondet factor $+1$ (per casum III.).

Factori 5 respondet factor -1 (per casum II.).

Factori 7 respondet factor -1 (per casum II.).

Hinc conflatur productum $W = (-1 - i) \sqrt{2520}$, vt in art. 29.

32.

Quum valor ipsius W per methodos duas determinari possit, quarum altera relationibus numerorum $\frac{nk}{a}$, $\frac{nk}{b}$, $\frac{nk}{c}$ etc. ad numeros a , b , c etc. innititur, altera vero a relationibus ipsius k ad numeros a , b , c etc. pendet, inter omnes has relationes nexus quidam conditionalis intercedere debet, ita vt quaeuis e reliquis determinabilis esse debeat. Supponamus, omnes numeros a , b , c etc. esse numeros primos impares, atque k accipi $= 1$; distribuunturque factores a , b , c etc. in duas classes, quarum altera contineat eos, qui sunt formae $4\mu + 1$, et qui denotentur per p , p' , p'' etc., altera vero conflet ex iis, qui sunt formae $4\mu + 3$, et qui exprimentur per q , q' , q'' etc.: multitudinem posteriorum designabimus per m . His ita factis, obseruamus primo, n fieri formae $4\mu + 1$, si m fuerit par (quorsum etiam referri debet casus is, vbi factores classis alterius omnino desunt, siue vbi $m = 0$), contra n fieri formae $4\mu + 3$, si m fuerit impar. Iam determinatio ipsius W per methodum primam ita perficitur. Pendeant numeri P , P' , P'' etc., Q , Q' , Q'' etc. ita a relationibus numerorum $\frac{n}{p}$, $\frac{n}{p'}$, $\frac{n}{p''}$ etc., $\frac{n}{q}$, $\frac{n}{q'}$, $\frac{n}{q''}$ etc. ad numeros p , p' , p'' etc., q , q' , q'' etc. resp., vt statuatur

E 2

 $P = +1$,

$P = +1$, si $\frac{n}{p}$ est residuum quadraticum ipsius p

$P = -1$, si $\frac{n}{p}$ est non-residuum quadraticum ipsius p

et perinde de reliquis. Tunc erit W productum e factoribus $P \sqrt{p}$, $P' \sqrt{p'}$, $P'' \sqrt{p''}$ etc., $i Q \sqrt{q}$, $i Q' \sqrt{q'}$, $i Q'' \sqrt{q''}$ etc., adeoque
 $W = P P' P'' \dots Q Q' Q'' \dots i^m \sqrt{n}$

Per methodum secundam, aut potius statim per praecepta art. 19. erit

$W = +\sqrt{n}$, si n est formae $4\mu + 1$, vel quod eodem redit, si m est par,

$W = +i\sqrt{n}$, si n est formae $4\mu + 3$, vel si m est impar.

Vtrumque casum simul complexi licet per formulam sequentem:

$$W = i^{mm} \sqrt{n}.$$

Hinc itaque colligitur

$$P P' P'' \dots Q Q' Q'' \dots = i^{mm-m}$$

Sed i^{mm-m} fit $= 1$, quoties m est formae 4μ vel $4\mu + 1$, atque $= -1$, quoties m est formae $4\mu + 2$ vel $4\mu + 3$, unde deducimus sequens elegantissimum

THEOREMA. Denotantibus a, b, c etc. numeros primos impares positivos inaequales, quorum productum statuitur $= n$, et inter quos m sint formae $4\mu + 3$, reliqui formae $4\mu + 1$: multitudo eorum ex his numeris a, b, c etc., quorum non-residua resp. sunt $\frac{n}{a}, \frac{n}{b}, \frac{n}{c}$ etc., par erit, quoties m est formae 4μ vel $4\mu + 1$, impar vero, quoties m est formae $4\mu + 2$ vel $4\mu + 3$.

Ita e.g. statuendo $a=3, b=5, c=7, d=11$, habemus tres numeros formae $4\mu + 3$, puta 3, 7 et 11; est autem 5.7.11 R_3 ; 3.7.11 R_1 ; 3.5.11 R_7 ; 3.5.7 N_{11} , siue vnicus $\frac{n}{d}$ est non-residuum ipsius d .

33.

Celeberrimum *theorema fundamentale* circa residua quadratica nihil aliud est, nisi casus specialis theorematism modo euoluti. Limitando scilicet multitudinem numerorum a, b, c etc. ad duos, patet, si vnus tantum ex ipsis, vel neuter, sit formae $4\mu + 3$, fieri debere vel simul aRb, bRa , vel simul aNb, bNa ; contra si vterque est formae $4\mu + 3$, vnus ex ipsis alterius non-residuum esse debet, atque hic illius residuum. En itaque demonstrationem *quartam* huius grauissimi theorematism, cuius demonstrationem primam et secundam in Disquisitionibus Arithmeticism, tertiam nuper in commentatione peculiari tradidimus (*Comment. T. XVI p. 69*): duas alias principiis rursus omnino diuersis innitentes in posterum exponemus. Summopere sane est mirandum, quod hocce venustissimum theorema, quod primo omnes conatus tam pertinaciter eluserat, tot postea viis toto coelo inter se distantibus adiri potuerit.

34.

Etiam theorematism reliqua, quae quasi supplementum ad theorema fundamentale efficiunt, scilicet per quae dignoscuntur numeri primi, quorum residua vel non-residua sunt $-1, +2$ et -2 , ex iisdem principiis deriuari possunt. Incipiemus a residuo $+2$.

Statuendo $n = 8a$, ita vt a sit numerus primus, atque $k = 1$, per methodum art. 24. W erit productum ex duobus factoribus, quorum alter erit $+\sqrt{a}$, vel $+i\sqrt{a}$, si 8, vel quod idem est 2, est residuum quadraticum ipsius a ; contra $\sqrt{a}$ vel $-i\sqrt{a}$, si 2 est non-residuum ipsius a . Factor secundus autem est

$(1+i)\sqrt{8}$, si a est formae $8\mu + 1$

$(-1+i)\sqrt{8}$, si a est formae $8\mu + 3$

$(-1-i)\sqrt{8}$, si a est formae $8\mu + 5$

$(1-i)\sqrt{8}$, si a est formae $8\mu + 7$

Sed

Sed per art. 18. semper erit $W = (1+i)\sqrt{n}$; diuidendo hunc valorem per quatuor valores factoris secundi, patet, factorem primum fieri debere

$$+\sqrt{a}, \text{ si } a \text{ est formae } 8\mu+1$$

$$-i\sqrt{a}, \text{ si } a \text{ est formae } 8\mu+3$$

$$-\sqrt{a}, \text{ si } a \text{ est formae } 8\mu+5$$

$$i\sqrt{a}, \text{ si } a \text{ est formae } 8\mu+7.$$

Hinc sponte sequitur, in casu primo et quarto 2 esse debere residuum ipsius a , in casu secundo et tertio autem non-residuum.

35.

Numeri primi, quorum residuum vel non-residuum est -1 , facile dignoscuntur adiumento theorematum sequentis, quod etiam per se ipsum satis memorabile est.

THEOREMA. Productum e duobus factoribus

$$W' = 1 + r^{-1} + r^{-4} + \text{etc.} + r^{-(n-1)^2}$$

$$W = 1 + r + r^4 + \text{etc.} + r^{(n-1)^2}$$

est $=n$, si n est impar; vel $=0$, si n est impariter par; vel $=2n$, si n est pariter par.

Demonstr. Quum manifesto fiat

$$W = r + r^4 + r^9 + \text{etc.} + r^{nn}$$

$$= r^4 + r^9 + \text{etc.} + r^{(n+1)^2}$$

$$= r^9 + \text{etc.} + r^{(n+2)^2} \text{ etc.}$$

productum $W'W'$ ita quoque exhiberi poterit

$$1 + r + r^4 + r^9 + \text{etc.} + r^{(n-1)^2}$$

$$+ r^{-1} (r + r^4 + r^9 + r^{16} + \text{etc.} + r^{nn})$$

$$+ r^{-4} (r^4 + r^9 + r^{16} + r^{25} + \text{etc.} + r^{(n+1)^2})$$

$$+ r^{-9} (r^9 + r^{16} + r^{25} + r^{36} + \text{etc.} + r^{(n+2)^2})$$

etc.

$$+ r^{-(n-1)^2} (r^{(n-1)^2} + r^{nn} + r^{(n+1)^2} + r^{(n+2)^2} + \text{etc.} + r^{(2n-2)^2})$$

quod

quod aggregatum verticaliter summatum producit

$$\begin{aligned}
 & n \\
 & + r (1 + rr + r^4 + r^9 + \text{etc.} + r^{2n-2}) \\
 & + r^4 (1 + r^4 + r^8 + r^{12} + \text{etc.} + r^{4n-4}) \\
 & + r^9 (1 + r^9 + r^{18} + r^{27} + \text{etc.} + r^{6n-6}) \\
 & + \text{etc.} \\
 & + r^{(n-1)^2} (1 + r^{2n-2} + r^{4n-4} + r^{6n-6} + \text{etc.} + r^{2(n-1)^2})
 \end{aligned}$$

Iam si n impar est, singulae partes huius aggregati, praeter primam n , erunt = 0; secunda enim manifesto fit $\frac{r(1-r^{2n})}{1-r}$, tertia $\frac{r^2(1-r^{4n})}{1-r^4}$ etc. Quoties vero n impar est, excipere in super oportebit partem

$$r^{\frac{1}{2}nn} (1 + r^n + r^{2n} + r^{3n} + \text{etc.} + r^{nn-n})$$

quae fit = $nr^{\frac{1}{2}nn}$. In casu priori itaque fit $WW' = n$, in posteriori autem = $n + nr^{\frac{1}{2}nn}$; sed $r^{\frac{1}{2}nn}$ fit = + 1, si n est pariter par, tunc itaque prodit $WW' = 2n$; contra fit $r^{\frac{1}{2}nn} = -1$, si n est impariter par, ubi itaque euadit $WW' = 0$. Q. E. D.

36.

Iam per art. 22. constat, si n sit numerus primus impar, $\frac{W'}{W}$ fieri = + 1 vel = - 1, prout - 1 fuerit residuum vel non-residuum ipsius n . Hinc in casu priori esse debet $W^2 = + n$, in posteriori $W^2 = - n$; quamobrem per art. 13. concludimus, casum priorem tunc tantum locum habere posse, quando n sit
formae

40 C. F. GAVSS SUMMATIO QVARVMD. SER. SINGVLARIVM.

formae $4\mu + 1$, casumque posteriorem, quando n sit formae $4\mu + 3$.

Denique e combinatione conditionum pro residuis $+2$ et -1 inventarum sponte sequitur, -2 esse residuum cuiusvis numeri primi formae $8\mu + 1$ vel $8\mu + 3$, atque non-residuum cuiusvis numeri primi formae $8\mu + 5$ vel $8\mu + 7$.

679841

